

**Смјернице
за сачињавање**

**Програма рада са
малољетницима којима је
изречена васпитна мјера
појачан надзор надлежног
органа старатељства**

Министарство здравља и
социјалне заштите
Републике Српске

**PRAVDA
ZA SVAKO
DIJETE**

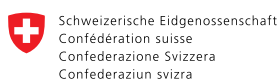

PRAVDA ZA SVAKO DIJETE

Смјернице за сачињавање Програма рада са малољетницима којима је изречена васпитна мјера појачан надзор надлежног органа старатељства

Бања Лука,
септембар 2017. године

Израда и издавање ове публикације реализује се у оквиру UNICEF-овог пројекта „Правда за свако дијете“ уз подршку влада Швајцарске и Шведске. Ставови и мишљења изнесени у овој публикацији су ставови аутора и не одражавају нужно политике и ставове UNICEF-а, Швајцарске и Шведске.

Садржај

Увод	3
1. Законски основ - правни оквир	4
1.1 Кривичне санкције према малолетницима	4
1.2 Васпитна мјера појачан надзор органа старатељства	5
1.3 Обавезе надлежног органа старатељства код извршења васпитне мјере појачаног надзора	5
2. Провођење васпитне мјере појачан надзор органа старатељства	6
2.1 Значај и очекивани исходи појачаног надзора органа старатељства	7
2.2 Начин провођења мјере појачан надзор органа старатељства	7
2.2.1 Провођење мјере са малолетником	7
2.2.2 Успостављање правила и праћење успјешности реализације мјере	8
2.2.3 Методе и облици рада са малолетником - специфичне ситуације током провођења мјере	9
2.2.4 Однос стручног радника према малолетнику у током провођења мјере	10
2.2.5 Провођење мјере са родитељем/родитељима	11
2.2.6 Провођење мјере са породицом	11
2.2.7 Евиденција и извјештавање	11
Умјесто закључка	12
Литература	13
Прилози	14

Увод

„Смјернице за сачињавање Програма рада са малољетницима којима је изречена васпитна мјера појачан надзор надлежног органа старатељства“, који се налази пред вама, резултат је рада и посвећености групе људи, који су, окупљени око исте идеје, дали значајан допринос развоју и унапређењу система социјалне заштите, али и система извршења кривичних санкција према малољетницима и унапређењу права дјецe у сукобу са законом у Републици Српској. Говоримо о људима који кроз свој радни и професионални ангажман остварују свакодневни контакт са овом дјецом и који посједују посебан сензибилитет и разумијевање за потребе ове дјецe.

Морални и професионални задатак институција и појединаца који раде у систему социјалне заштите јесте да пруже адекватну подршку и заштиту малољетницима који су као извршиоци кривичних дјела од друштва повјерени органима старатељства, те да у том смислу пронађу праву мјеру између права сваког дјетета на неометан развој и обавезе друштва да заштити њихове најбоље интересе.

Успјешна ресоцијализација постиже се примјеном третмана који може измијенити особине личности малољетника, схватања вриједности, начина живота, друштвених процеса и, у цјелини, његово понашање у друштву. Полазећи од ових ставова, третман треба да полази од проучавања појединца и његових личних особина, црта личности, биолошких, социјално-патолошких и психопатолошких особина, те осталих криминогених фактора, као и етиологије и развоја криминалне активности.

Сврха третмана је да као основну улогу истакне ресоцијализацију, тј. оспособљавање малољетника да се током и након извршене васпитне мјере укључи у друштвене токове, прихватајући и поштујући друштвене и моралне нормe понашања. Поред тога, квалитетан третман у оквиру извршења кривичних санкција може утицати превентивно и на појаву рецидивизма уколико се квалитетно испуне постављени циљеви извршења васпитне мјере.

Третман малољетника, који се проводи путем индивидуализованог програма поступања, заснива се, прије свега, на свеобухватној процјени потреба и потенцијала малољетника и капацитета његове породице. Ова процјена се ослања на више извора података (малољетник, породица, документација), који, уз експлорацију понашања, интелектуалних способности, личности и породичног окружења малољетника са психолошког, социјалног и педагошког аспекта, треба да пруже оквир за поступање током цјелокупног времена извршења васпитне мјере.

Полазна основа за израду овог документа било је постојеће законодавство Републике Српске из области малољетничког правосуђа, али свакако и међународни стандарди који се тичу заштите права дјецe у сукобу са законом, савремене тенденције, као и резултати и достигнућа у извршењу кривичних санкција у протеклом периоду у Републици Српској. Наравно, свјесни смо чињенице да законски прописи, колико год да су потпуни и прецизни, ипак не могу увијек до танчина дефинисати све оно што се у пракси и стварном животу у органима старатељства реално дешава. Требамо прихватити и чињеницу да у појединим сегментима закона и подзаконских аката којима се регулише извршење кривичних санкција понекад недостају стандардне процедуре, које требају да пруже оквир стандардног оперативног поступања.

Знајући да постоји читав низ стандарда који дају смјернице за рад у органима старатељства, намјера овог документа је превести те универзално усаглашене стандарде у практичне смјернице за поступање стручних радника центара за социјални рад.

Надамо се да, уколико нађе своје мјесто у примјени, стандарди поступања које овај документ нуди могу довести до повећања повјерења и поштовања према органима старатељства. У том случају, то би свакако значило још један важан корак ка универзалној примјени и поштовању права дјетета, који ће помоћи свима нама да својим дјеловањем подстакнемо рехабилитацију и ресоцијализацију ове дјецe и дамо им право на „другу шансу“.

1. Законски основ – правни оквир

„Сврха кривичних санкција према малолетницима је да се пружањем заштите, бриге, помоћи и надзора, као и обезбјеђењем општег и стручног оспособљавања, утиче на развој и јачање личне одговорности малолетника, обезбједи васпитање и правилан развој његове личности, како би се обезбједило поновно укључивање малолетника у друштвену заједницу.”

(Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку, члан 31.)

Правни оквир за поступање са малолетницима према којима се извршавају васпитне мјере, прије свега, чини Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку (у даљњем тексту: Закон), којим је генерално регулисано питање малолетничког правосуђа у Републици Српској.

Закон је објављен у „Службеном гласнику Републике Српске“, број 13/10 и 61/13, а на снагу је ступио 01.01.2011. године, чиме су престале да важе одговарајуће одредбе Кривичног закона Републике Српске, Закона о кривичном поступку и Закона о извршењу кривичних санкција које се односе на малолетничко кривично правосуђе. Практично, то значи да се у овој важној области на територији Републике Српске примјењује посебан и јединствен законски пропис, који на потпуно нови начин регулише питање малолетничког преступништва и реакције друштва на криминалитет малолетника.

Неопходно је напоменути да је Закон у највећој могућој мјери у своје одредбе уградио међународне стандарде из области укупног малолетничког правосуђа, па тако и о питању поступања са малолетницима према којима се извршавају кривичне санкције.

Међународни правни оквир за малолетничко правосуђе садржан је у поштовању низа међународних докумената из области заштите и поступања са малолетним починиоцима кривичних дјела, што се, прије свега, односи на *Конвенцију Уједињених нација о правима дјетета – Convention on the Rights of the Children (1989)– А/Резол/44/25*, коју је усвојила Генерална скупштина Уједиње-

них нација 20. новембра 1989. године, а ступила је на снагу 2. септембра 1990. године.

Конвенција је ратификацијом постала правно обавезујући документ, у смислу преузимања обавезе да у оквиру јурисдикције утврди групу закона, правила и одредаба које се посебно примјењују на малолетне преступнике, институције и органе којима су повјерене функције малолетничког правосуђа, а које имају за циљ да одговоре на различите потребе малолетних преступника, штитећи истовремено њихова основна права, те да истовремено одговоре на потребе друштва.

Управо зато, правосудни систем према малолетницима, успостављен овим Законом, заснива се на основним принципима међународног права: најбољи интерес дјетета, право на живот, опстанак и развој, недискриминација и поштовање мишљења дјетета.

Потенцирајући добробит малолетника и обезбјеђујући да свака реакција према малолетним преступницима увијек буде у сразмјери (принцип сразмјерности) са околностима које се тичу и преступника и преступа, не узима се у обзир само тежина преступа него се цијене личност и личне карактеристике малолетника.

1.1 Кривичне санкције према малолетницима

Када говоримо о кривичним санкцијама, Закон прописује да се малолетницима за учињена кривична дјела могу изрећи васпитне мјере, казна малолетничког затвора и мјере безбједности, уз напомену да се према млађем малолетнику могу изрећи само васпитне мјере, а према старијем малолетнику, осим васпитних мјера, изузетно се може изрећи казна малолетничког затвора.

Васпитне мјере можемо подијелити у три групе:
а) Мјере упозорења и усмјеравања: судски укор, посебне обавезе и упућивање у васпитни центар,

- б) Мјере појачаног надзора: појачани надзор од стране родитеља, усвојиоца или стареоца; појачани надзор у другој породици и појачани надзор надлежног органа старатељства и
- в) Заводске мјере: упућивање у васпитну установу, упућивање у васпитно-поправни дом и упућивање у посебну установу за лијечење и оспособљавање.

Мјере појачаног надзора, које нас у контексту Смјерница интересују, изричу се када за васпитање и развој малољетника треба предузети трајније мјере васпитања и преваспитања, уз одговарајући стручни надзор и помоћ, а није потребно потпуно одвајање малољетника из дотадашње средине.

При избору васпитне мјере суд узима у обзир узраст и зрелост малољетника, друга својства његове личности и степен поремећаја у друштвеном понашању, његове склоности, тежину дјела, побуде из којих је дјело учинио, средину и прилике у којима је живио, дотадашње васпитање, његово понашање након извршења кривичног дјела, посебно да ли је спријечио или покушао да спријечи наступање штетне посљедице, надокнадио или покушао надокнадити причињену штету, да ли је према њему раније била изречена кривична санкција, као и све друге околности које могу бити од утицаја на избор оне васпитне мјере којом се може најбоље остварити сврха васпитних мјера.

1.2 Васпитна мјера појачаног надзора надлежног органа старатељства

Ако родитељи, усвојилац, односно старалац малољетника, нису у могућности вршити појачани надзор, а не постоје услови за изрицање васпитне мјере појачаног надзора у другој породици, малољетник се ставља под појачани надзор органа старатељства.

Док траје ова мјера, малољетник остаје код својих родитеља, усвојиоца, односно код других лица која се о њему старају, а појачани надзор над њим врши одређено лице надлежног органа старатељства или друго стручно лице које одреди орган старатељства.

Орган старатељства брине се о школовању малољетника, његовом запослењу, одвајању из

средине која на њега штетно утиче, потребном лијечењу и сређивању прилика у којима живи. Ова мјера може да траје најмање шест мјесеци, а највише двије године, с тим да суд накнадно одлучује о њеном престанку.

Орган старатељства, у роковима прописаним Законом, обавјештава суд о току и резултатима извршења васпитне мјере, а у ситуацијама када се појави њено отежано извршење, о разлозима без одлагања обавјештава суд и тужиоца.

Када орган старатељства задужен за провођење мјере појачаног надзора утврди да родитељ не поступа по посебним упутствима и не сарађује са стручним лицем, мора о томе обавијестити тужиоца. У том случају, тужилац суду подноси приједлог за замјену изречене васпитне мјере другом васпитном мјером.

1.3 Обавезе надлежног органа старатељства код извршења васпитне мјере појачаног надзора

За извршење васпитне мјере појачаног надзора органа старатељства надлежан је орган у пребивалишту, односно боравишту малољетника, у вријеме када је одлука којом је мјера изречена постала извршна.

Орган старатељства дужан је да по пријему извршне одлуке којом је васпитна мјера појачаног надзора изречена одреди службено лице органа старатељства или друго стручно лице које ће мјеру проводити и о томе одмах обавјештава судију.

Стручно лице коме је повјерено извршење васпитне мјере сачињава програм рада са малољетником, у складу са упутствима суда и надлежног органа старатељства, при чему су државни органи, васпитне, образовне, здравствене и друге установе дужни да стручном лицу које проводи ову васпитну мјеру пруже помоћ, а родитељ, усвојилац или старалац дужан је да обавијести стручно лице о приликама које отежавају извршење мјере.

2. Провођење васпитне мјере појачан надзор органа старатељства

Васпитање је важан фактор развоја личности. За сваки узраст васпитаника постоје одређене психичке и физичке карактеристике, које су претворене у развојне норме или стандарде. Стручно лице мора познавати малољетника и индивидуалне разлике сваког малољетника да би могао пратити његов развој. Развој личности је дуготрајан процес. Могућа су бржа или спорија напреткавања. Узрок је дјеловање бројних унутрашњих и спољашњих фактора. Васпитање може имати важну корективну функцију. Важно је пратити развој свих компоненти васпитања и водити евиденцију о томе (лични картон, кумулативни картон). Васпитни рад мора бити стручно осмишљен и организован. Саставни дио педагогије је и методика васпитања. Методика васпитања, развоја личности дјетета, представља практичну страну васпитања, одговара на питања како треба организовати васпитни рад, како треба неког преваспитати, како васпитање може постати чинилац развоја личности, како практично остварити постављени циљ и задатке васпитања. Зависно од тога да ли је васпитаник - малољетно лице субјекат или објекат, одређује се које ће се методе, средства и принципи користити.

Познавање основа методике васпитног рада даје сигурност стручном лицу, то јест васпитачу у раду, у рјешавању конкретних васпитних проблема. Тиме се осигурава и постизање жељених резултата у васпитању, односно у развијању личности. Општа начела васпитног рада су повезана. Систем начела цјеловито и досљедно исказује концепцију, циљеве и задатке датог васпитања, односно процеса развоја личности и васпитаника. Свако стручно лице у раду са малољетницима мора се придржавати општих начела васпитања: начело уважавања личности васпитаника - малољетника, начело индивидуализације, начело личног ангажовања васпитаника - малољетника, начело многостраности васпитног рада, начело социјализације, начело досљедности, начело цјелисходности и усмјерености васпитања, начело организованости, начело уважавања педагошких сазнања и опредјељења.

Васпитна мјера појачаног надзора органа старатељства се реализује у центрима за социјални рад (органима старатељства), а са њом се започиње након достављања рјешења о изрицању васпитне мјере од суда.

У овом дијелу биће приказане одређене оквирне препоруке за психосоцијални третман малољетника (и родитеља/породице) приликом провођења појачаног надзора органа старатељства, што значи да су оне подложне модификацији у зависности од препознатих потреба и евентуалних препрека и потешкоћа у провођењу, али и знања, искуства и креативности стручног радника који проводи мјеру/третман. Провођење ове мјере подразумијева израду индивидуалног плана третмана за малољетника, те структурирано провођење третмана у складу са принципима поједине струке. Индивидуални план третмана (ИПТ) за малољетнике подразумијева и рад са родитељима и породицом с циљем постизања бољих васпитних резултата кроз савјетовања и васпитне препоруке. Садржај индивидуалног плана третмана представљају и усаглашени контакти и модели рада са релевантним институцијама и организацијама које могу бити подршка ресоцијализацији малољетника.

Директни корисници су малољетне особе које су у сукобу са законом, а којима је у кривичном (или прекршајном) поступку изречена мјера појачаног надзора органа старатељства. Такође, то могу бити и пунољетне особе уколико се деси да протекне дужи временски период до момента изрицања васпитне мјере (с тим да је он/а учинио кривично дјело као малољетан/на). Индиректни учесници у процесу појачаног надзора су и родитељи и породица малољетника којем је изречена ова мјера.

Носиоци активности провођења васпитне мјере појачаног надзора органа старатељства су стручни радници органа старатељства (центра за социјални рад), који раде на пословима малољетничке делинквенције или особе које именује

руководилац установе за провођење поменуте мјере. Стручне особе које раде на провођењу ове мјере могу бити следећих стручних профила: педагог, специјални педагог, педагог – психолог, психолог, социјални радник или особе других професија које су запослене на овим пословима, те имају сертификат за рад са дјецом и малолетницима. Стручним особама које проводе ове мјере потребно је континуирано стручно усавршавање, а поред стручних знања, обавезно је да имају и афинитет за рад са дјецом и малолетницима.

Стручна лица су дужна проводити психосоцијални третман у складу са важећим правилима и принципима теорије и праксе у оквиру моралних, етичких и законских норми.

Током провођења мјере појачаног надзора обавезна је сарадња представника органа старатељства са породицом, школом, другим особама и институцијама које су важне у животу дјетета, те би могле допринијети ресоцијализацији малолетника.

2.1 Значај и очекивани исходи појачаног надзора органа старатељства

Успјешно провођење ове мјере има највећи значај за малолетна лица, али и за њихове родитеље, породицу и ширу друштвену заједницу. Значај за малолетника огледа се у повећаној мотивацији и сарадњи за третман и промјену; позитивној промјени у личном и породичном функционисању; појачаним физичким, емоционалним, психолошким, социјалним, моралним и естетским аспектима личности; освијештеним и ојачаним компетенцијама, успостављању и одржавању позитивних промјена у понашању, побољшању квалитета живота, те развијању и јачању социјалне мреже. У ширем смислу, позитивни ефекти ове мјере би се манифестовали кроз прекид деструктивног и аутодеструктивног понашања, ресоцијализацију, те бољу интеграцију дјецe и младих у сукобу са законом у локалну заједницу. Циљ активности појачаног надзора органа старатељства је преусмјеравање малолетника ка позитивним животним вриједностима и узорима те промјена понашања у складу са тим.

Појачан надзор органа старатељства помаже родитељима у јачању родитељских капацитета и стицању адекватнијих родитељских вјештина, усвајању пожељнијих стилова васпитања и образовања дисциплиновања, успостављању адекватније комуникације са малолетником, те побољшању квалитета личног и породичног живота.

Уопштено, када говоримо о породици, ова мјера доприноси успостављању адекватније породичне динамике и унапређењу породичних односа. Индиректни корисник је и друштвена заједница, то јест, значај за друштвену заједницу је у смањењу појаве малолетничке делинквенције и смањењу рецидивизма антисоцијалног понашања дјецe и младих.

2.2 Начин провођења мјере појачаног надзора органа старатељства

Провођење ове мјере се реализује кроз индивидуални и групни третман малолетника и родитеља, укључивање других чланова породице, теренске посјете, активну сарадњу са релевантним институцијама, те активно дјеловање на важне сегменте живота малолетника.

2.2.1 Провођење мјере са малолетником

Провођење појачаног надзора органа старатељства са малолетником/ицима се реализује на индивидуални начин (разговорима) и групно (кроз групне радионице). *Индивидуални разговор* (савјетовање, савјетодавни рад) се реализује у просјеку једном седмично у трајању око 50 минута. С обзиром на индивидуалне специфичности и различитости код сваког малолетника, учесталост провођења индивидуалних разговора се може прилагодити узимајући у обзир мотивацију за доласке, специфичност материјалних и породичних прилика, удаљеност мјеста становања и сл. Неопходан је индивидуализован приступ сваком малолетнику и у зависности од почетне процјене се креира и сам садржај рада са њим, на основу чега се израђује и индивидуални план третмана. Индивидуални план се сачињава заједно са малолетником, он учествује

и даје своје мишљење и план се усваја у сарадњи са малољетником и родитељем. Иако је садржај третмана индивидуалан, претпоставка је да код већине постоје одређене заједничке потешкоће у функционисању и општи проблеми на којима је потребно радити, те у складу с тим би било пожељно третман усмјерити на:

- 1) Емоционално описмењавање (психоедукација о емоцијама и њиховом препознавању код себе и других, адекватно испољавање, контрола емоција итд.);
- 2) Развијање асертивних вјештина у комуникацији (вјештина успјешног рјешавања конфликта, поштивање својих права и права других у комуникацији, адекватнији приступ рјешавању проблема, побољшању односа са другима, активан приступ животу, могућност да се нешто добије на адекватан начин без угрожавања других, развијање неагресиваног приступа);
- 3) Идентификовање мјеста и односа у вршњачкој групи и породици, те подстицање позитивних образаца понашања;
- 4) Развијање личне одговорности, развијање адекватнијих образаца у функционисању и понашању, прихватање себе и развијање позитивног става према себи те развијање и подстицање позитивније слике о себи, својим јачим странама, вјештинама и способностима.

2.2.2 Успостављање правила и праћење успјешности реализације мјере

Прије почетка самог третмана препоручује се да стручно лице, носилац активности провођења ове мјере, у првом контакту са малољетником и родитељем (родитељима) обави разговор који би служио упознавању и информисању корисника са самом мјером, „техничким“ детаљима у вези са њеним провођењем и сл.

Први корак у провођењу мјере је заједнички разговор са малољетником и родитељем о могућем дефинисању проблема и ризичним понашањима/особинама на којима би се требало радити. На том сусрету би било пожељно договорити се око почетних циљева третмана и прибавити (писани) пристанак, сагласност родитеља за индивидуални третман, као и пристанак малољет-

ника. Уколико се малољетник противи, важно је радити на мотивацији за доласке и за активно укључивање у реализовање мјере.

Приликом првог разговора или евентуално другог, сачињава се „тространи уговор“, који је најчешће усмени, и подразумејева да се договори о основним правилима у третману који су специфични када је у питању рад са малољетним лицем. Ово се највише односи на информисање о приципу и правилу повјерљивости (дискреције) између малољетника и стручног лица. Тада се родитељ информише да је разговор између стручног лица и малољетника повјерљив, те да ће се он информисати без дозволе малољетника само у случајевима уколико се сазна да малољетник озбиљно угрожава своје здравље (на било који начин), односно ако се сазна за намјеру угрожавања свог живота или живота других. Такође, ако се сазна да је малољетник подвргнут било којем облику злостављања (од родитеља или других особа), то ће постати јавна информација о којој ће бити обавијештени и надлежни органи за поступање. У другим ситуацијама, малољетник може изразити жељу да сам нешто каже родитељу (у присуству стручног радника) или да то каже стручни радник родитељу у присуству малољетника. Овим се стварају предслови за однос повјерења између малољетника и стручног лица. Међутим, важно је и малољетника и родитеља упознати да ће се дио његових личних података достављати суду и тужилаштву путем редовног извјештавања.

На првом разговору насамо са малољетником, стручно лице прави „терапијски уговор“ – прво се дефинише проблем, а потом путем преговарања заједно са малољетником се долази до дефинисања циља третмана, у складу са чим се ради план провођења третмана. Потребно је да циљеви буду у складу са реалношћу и капацитетима малољетника, као и да показатељи/индикатори промјене, тј. постигнутог циља, буду мјерљиви. Циљеви су подложни модификацији и измјенама у складу са потребом и актуелном проблематиком. Важно је сазнати шта је то што малољетник жели, а шта је потребно да развије и научи. Уколико постоји проблем са мотивацијом малољетника за третман, за почетак би могао бити циљ да се ради на његовом мотивисању с обзиром на то да је код малољетника са проблемима у понашању често присутан отпор. Неопходно је да стручни радник препозна препреке и постепено утиче на јачање мотивације и слабљење отпора према третману.

На првим сусретима, уколико то није урађено у поступку прикупљања социо-анамнестичких и других података и процјене малољетника за судски поступак, потребно је урадити психолошку дијагностику и друге потребне врсте процјене, којом ће се добити увид у интелектуалне, емоционалне, социјалне капацитете и особине личности, а поменуто је од користи за планирање третмана. Психолошка дијагностика је неопходна у случају да водитељ поступка процијени потребу и њену сврсисходност. Ако је процјена и урађена раније, током третмана, у складу са потребом се препоручује и кориштење неких додатних инструмената за процјену (уколико се њима располаже).

На првим састанцима је такође потребно процијенити степен ризика за суицидалност и у складу са процјеном урадити што је потребно у складу са принципима струке („антисуицидални уговор“ или евентуално обавјештавање здравствених установа). Важно је заједно са малољетником доћи до узрока проблема како би јаснији били правци и методе ресоцијализације.

Пожељно је током рада са малољетником задавати домаће задаће (нпр. да биљежи своје мисли, да прочита неки текст, да направи распоред активности итд.), јер се на тај начин развија одговорност и радне навике, али то може бити и показатељ мотивисаности за третман.

Рад на овој области би требао да буде у дјелокругу послова педагога и психолога или неког другог члана стручног тима који посједује потребна знања и вјештине.

2.2.3 Методе и облици рада са малољетницима - специфичне ситуације током провођења мјере

Уколико се процијени да је малољетно лице у моменту доласка на разговор под утицајем било које врсте опојних средстава, тада се не ради третман него се о поменутом сачињава забиљешка те заказује следећи разговор. У складу са тим сазнањем се планирају наредни кораци. Уколико током рада са малољетним лицем дође до озбиљнијег погоршања психичког стања или стручно лице процијени да постоји озбиљна опасност од угрожавања безбједности по себе и друге, или ако се процијени да то захтијева и одређен медикаментозни третман, обавезно се обавјештавају родитељи, који ће код породичног доктора

прибавити упутницу за дјечијег психијатра, а са тим стручно лице остварује контакт и сарадњу да би се унаприједио квалитет наставка третмана. У зависности од озбиљности ситуације, потребно је обавијестити и друге законски предвиђене субјекте.

Уколико код малољетника постоје специфичне потешкоће и значајније сметње у развоју (или је процијенен на Првостепеној стручној комисији за процјену потреба и усмјеравање дјеце и омладине са сметњама у развоју), неопходно је укључити и друге стручњаке у третман (дефектолог, логопед, специјални педагог, психијатар...).

Уколико се укаже потреба, а постоји могућност за тим, малољетника би требало укључити у третман психотерапеута.

У раду са малољетником потребно је користити педагошке опште методе и средства васпитања као и друге методе које доводе до резултата и ресоцијализације малољетника (табела број 1.).

Најбољи резултати се постижу комбиновањем различитих метода и средстава васпитања, облика рада, а тиме се и избегава монотонија у раду. Групни рад са малољетницима може бити веома интересантан, а препоручује се и у раду са родитељима. *Групне радионице* се реализују минимално једном у 15 дана у складу са могућностима и процјеном. Препоручује се трајање од 90 минута, а према потреби 120 минута. Методе и технике радионичарског рада се заснивају на основним принципима интерактивног учења – групна дискусија, рад у паровима, тимски рад, мале групе, симулације, игре улога итд, који обезбјеђују сталну активност, одржавају висок ниво пажње, мотивације и партиципативности свих учесника.

Радионице могу бити усмјерене на развијање одређених вјештина, али могу бити и психоедукативне. Циљеви које би требало имати у виду јесу развијање интерпесоналних вјештина и социјалних компетенција, емоционално описмењавање, развијање самокритичности, креативности, вјештина организације, вјештина рјешавања проблема. Током провођења радионица пожељно је радити и на корекцији негативних ставова и увјерења, те на стицању увида у штетне обрасце понашања.

Средства	Научна знања, чињенице, подаци, систем вриједности, директне поуке, савјети, упозорења, објашњења, примјери и идеали из живота, историје, литературе, филмова, умјетности, живот и рад у колективу, критика и самокритика, укључивање васпитаника у збивања.	Практично учешће у раду, понављање и вјежбање наученог, придржавање режима живота и рада, добра организација васпитног процеса, пуна активност у колективу, преузимање и испуњавање обавеза, исправљање грешака.
Методе	Убјеђивање и увјеравање	Вјежбање и навикавање
	Подстицање	Спречавање
Средства	Одобравање, подстицање ријечима, признања, похвале, обећања, примјери из живота, литературе, умјетности, идеали, награде, такмичења, посебне дипломе, повеље, писане похвалнице и сл.	Примједба, приговор, замјерка, индивидуална критика, критика пред колективом и критика колектива, јавно мњење у колективу, контрола рада и понашања, захтјеви, забране, наређења, казне...

Препоручене теме радионица за дјецу и малољетнике:

1. Формирање групе
2. Опште социјалне вјештине
3. Емотивна писменост
4. О бијесу
5. Стратегије превладавања стресних ситуација
6. Стратегије превладавања конфликта
7. Предвиђање, планирање и тимски рад
8. Моралне вриједности
9. Одговорност
10. Животни репертоар, моји циљеви.

Могу се проводити и додатне едукативне радионице, нпр. едукација о развоју зависности о ПАС-у и штетним посљедицама његове злоупотребе, развој одговорности и одлучивања о ризичном понашању, едукација о партнерским односима, репродуктивном здрављу, крвно преносивим болестима итд, у складу са потребом и процјеном стручног радника.

Уколико водитељ поступка процијени потребним и сврсисходним, препоручује се комбиновање психоедукативних групних третмана са радионицама радно-окупационог типа, креативним радионицама и сл.

2.2.4 Однос стручног радника према малољетнику током провођења мјере

У свом раду са малољетником стручно лице има његујући, саосјећајан однос, емпатичан однос потпуног прихватања њега као личности, те подстицања његових позитивних особина. Потребно је показати повјерење у дјететове способности за промјену и његове позитивне ресурсе, те да донекле постоји однос сличан равноправном. Критикујући ставови и ставови осуђивања не доносе позитивне резултате. Предрасуде према малољетнику дјелују такође контрапродуктивно. Неопходно је користити технике суочавања са одређеним неприхватљивим понашањима, али опет уз наглашен однос прихватања. Свако стручно лице у центру за социјални рад треба одредити у третману правила, границе и структуру рада, те имати контролу над провођењем мјере појачаног надзора органа старатељства. Важно је да стручна лица направе добру процјену које ће методе и технике користити с обзиром на индивидуализован приступ према малољетницима, на њихове жеље и интересовања.

2.2.5 Провођење мјере са родитељем/родитељима

Уколико се проводи индивидуални третман са родитељем малољетника, било би добро да то ради друго стручно лице, различито од оног које ради индивидуални третман са малољетном особом због одржавања односа повјерења са малољетником, али и објективности рада. Наравно, стручно лице које проводи третман са малољетником сарађује са родитељем на сегментима који су важни за малољетников напредак и подршку, али уколико се директно ради индивидуално савјетовање са родитељем, било би пожељно да то буде друго стручно лице.

Са родитељима се могу проводити и групни третмани, односно радионице, а то може бити кроз групе подршке или кроз едукативне радионице и радионице стицања вјештина. Прије започињања радионица важно је мотивисати родитеље за активно учешће. Радионицама се подстиче и јача преузимање родитељске одговорности, унапређење вјештина комуникације са дјететом, рјешавање проблема, дисциплиновање и надгледање дјетета, примјена вјештина у оквиру породице, али и ширег системе подршке – шира породица, разне службе, школе, клубови итд.

Препоручене теме радионица за родитеље дјеце и малољетника су:

1. Улога родитеља и мјесто дјеце у породици;
2. Потребне и емоције чланова породице;
3. Снага породице и њених чланова;
4. Вјештине комуникације;
5. О бијесу;
6. Стратегије превладавања проблема;
7. Одговорно понашање у породици;
8. Одговорно родитељство, методе и стилови васпитања;
9. Сарадња са „значајним“ другим;
10. Одржавање постигнутог и планови за даље.

2.2.6 Провођење мјере са породицом

У третман се могу укључити и заинтересовани и мотивисани чланови породице малољетника (пored родитеља), с тим да је важно препознати који чланови могу бити подршка и који могу позитивно да утичу на исход третмана. Ово је нарочито значајно у ситуацијама када родитељи не желе

да сарађују или њихово активно укључивање није у најбољем интересу дјетета. Са породицом се комуницира кроз обавезне теренске посјете, које се препоручују током провођења мјере, али и обављање разговора у просторијама центра за социјални рад према утврђеном распореду. Један од могућих модела рада са породицом су породичне конференције. Поред поменутих облика подршке малољетницима, стручни радник би требао да утиче и на друге сегменте живота малољетника, те да, у складу са могућностима, оствари сарадњу са релевантним институцијама које могу да помогну у ресоцијализацији. Стручни радник утврђује интересовања и склоности малољетника, како би му помогао у структурисању слободног времена и мотивисао да се укључи у рад одређених секција, спортских, културних и едукативних радионица. Такође, стручни радник би требао да пружи подршку у изналагању начина да се превладају евентуалне потешкоће у учењу и савладавању школског градива (у сарадњи са релевантним организацијама или особама), те да подстакне укључивање малољетника у просоцијалне вршњачке групе. Посебан домен је сарадња са институцијама, нарочито са школом, да би се стекао увид у понашање у школи и заједно са стручним особљем школе пружила подршка у образовању. Уколико постоји могућност радног ангажовања, било би корисно изнаћи начин за стицање радних обавеза примјерених узрасту, капацитету и могућностима малољетника.

2.2.7 Евиденција и извјештавање

Стручно лице се у свом раду руководи *индивидуалним планом*, који је сачињен у сарадњи са малољетником и родитељима. Такође, стручно лице попуњава *листу праћења спроведених активности* и води интерне *службене забиљешке* (о спроведеним индивидуалним разговорима, радионицама, теренским посјетама...). Сваких 6 мјесеци (или чешће, ако је тако одређено *пресудом*), стручно лице сачињава *извјештај о реализацији васпитне мјере* (ефекти и резултати третмана), који се доставља Тужилаштву и Суду у складу са законским одредбама.

Умјесто закључка

Смјернице за провођење васпитне мјере појачан надзор органа старатељства имају улогу да помогну стручном раднику у провођењу ове мјере, те да доведу до успјешне ресоцијализације малољетног лица које је у сукобу са законом. Основна улога породице, школе, центра за социјални рад, суда, тужилаштва и уопште друштвене средине у којој одрастају дјеца, је заштита дјеце и омладине. Друштво би требало створити социјалне, културне, васпитне, материјалне и друге услове којима се промовише остварење дјечијих права на достојан живот, тако да сви заједно морамо посветити посебну пажњу малољетницима са проблемима у понашању, малољетницима без породичне бриге и за које родитељска брига није довољна и адекватна. Потребно је осигурати посебну социјалну заштиту, образовање и бригу за психички и социјално запуштено дјецу. Фактори заштите малољетника у сукобу са законом су социјална подршка унутар породице и изван породице, добар емоционални однос са родитељима, позитивно и поткрепљујуће школско окружење, усмјереност према постигнућу, развој самосталног дјеловања дјетета и васпитни утицаји – развој личности кроз усвајање позитивних вриједности и друштвених норми.

Литература

Бранковић, Д. (1999). *Педагошке теорије*. Бања Лука.

Влаховић, Б. и други. (1996). *Опита педагогија* (за студенте учитељских факултета). Београд.

Вукоје, Ј. (2012). *Развој васпитања и педагогије*. НУБЛ. Бања Лука.

Ђорђевић, Ј. (1998). *Педагогија*. Београд: Научна књига.

Јурић, В. (1977). *Методика рада школског педагога*. Загреб: Педагошко-књижевни збор.

Педагошка енциклопедија (уред. Н. Поткоњак и П. Шимлеша), књ. 1. и 2, (1989), Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

Педагошки лексикон (1996), Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

Педагошки речник, I, II, (1967), уредник Радован Теодосић, Завод за уџбенике, Загреб.

Сузић, Н. (2005). *Педагогија за XXI вијек*, Бања Лука, ТТ-центар.

Трнавац, Н. (1996). *Педагог у школи*. Београд. Учитељски факултет - Центар за усавршавање руководиоца у образовању.

Учитељски факултет, Трнавац, Н. (2000): *Педагогија*, Научна књига, Београд.

Прилози

Приједлог форме индивидуалног плана третмана

ИНДИВИДУАЛНИ ПЛАН ТРЕТМАНА ЗА МАЛОЉЕТНО ЛИЦЕ

1. Подаци о малољетном лицу

Име и презиме, ЈМБГ	
Име и презима родитеља/ старатеља	
Датум рођења	
Мјесто рођења	
Адреса становања	
Телефон	
Назив школе, разред и одјељење (у вријеме почетка провођења мјере)	
План третмана важи за период:	

2. Број Рјешења и датум изрицања мјере: .....

3. Обављена испитивања:

• Процјена социјалног радника	☐	• Процјена општег здравственог стања	☐
• Процјена психолога	☐	• Психијатријска процјена	☐
• Педагошка процјена	☐	• Остало	☐

3. Почетна процјена и дефиниција проблема: .....

4. Циљеви третмана: .....

5. Задачи, извршиоци, временски оквир дјеловања

Задачи, интервенције, услуге, мјере	Носилац активности у ЦСР	Временски оквир	Очекивани резултати

6. Дужности и обавезе ЦСР (службеног лица именованог за провођење мјере) према дјетету: .....

.....

7. Дужности и обавезе дјетета према породици: .....

.....

8. Дужности и обавезе породице према дјетету: .....

.....

9. Модел вањске сарадње

	Назив установе	Име и презиме сарадника	Контакт телефон
Школа			
Здравствена установа			
Савјетовалиште			
Спортска удружења, НВО итд.			

10. Динамика разматрања плана третмана и извјештавања: .....

.....

11. Критерији за обуставу третмана – када и зашто се обуставља план третмана? .....

.....

12. Сарадња у изради плана

	ОДГОВОРНА ОСОБА Име и презиме, занимање	МАЛОЉЕТНИК / ЦА Име и презиме	РОДИТЕЉИ / СТАРАТЕЉИ Име и презиме
1.			
2.			

13. Евалуација и закључак стручног тима о ефектима примјене плана третмана: .....

.....

.....

.....

Име и презиме

Функција

Потпис

1.

Мљ.лице

.....

2.

Родитељ

.....

3.

Стручно лице, дипл.социјални радник

.....

4.

Стручно лице, дипл.психолог /
дипл.педагог / друго

.....

Приједлог форме извјештаја

ИЗВЈЕШТАЈ О РЕАЛИЗАЦИЈИ ТРЕТМАНА – провођењу васпитне мјере појачаног надзора органа старатељства (ПНОСС)

1. Подаци о малолетном лицу

Име и презиме, ЈМБГ	
Имена родитеља/ старатеља	
Датум и мјесто рођења	
Адреса становања	
Датум почетка провођења третмана	

2. Број Рјешења и датум изрицања мјере: .....

3. Интерпретација резултата третмана – реализација васпитне мјере (опис долазака, сарадње, поштивања договора, постигнутих циљева итд.): .....

4. Сарадња са родитељима: .....

5. Предикција и препоруке: .....

6. Закључак стручног тима: .....

7. Напомене

--

Стручни тим:

.....

.....

.....

Спис предмета би требао да садржи:

5. Социјалну анамнезу (уз мишљење психолога по потреби)
6. План третмана
7. Листу праћења
8. Извјештај о реализацији мјере
9. Службене забиљешке
10. Досије млт. лица (пожељно)

Израда и издавање ове публикације реализује се у оквиру UNICEF-овог пројекта „Правда за свако дијете“ уз подршку влада Швицарске и Шведске. Ставови и мишљења изнесени у овој публикацији су ставови аутора и не одражавају нужно политике и ставове UNICEF-а, Швајцарске и Шведске.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Švicarska agencija za razvoj i saradnju SDC

